

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt: XXXIV

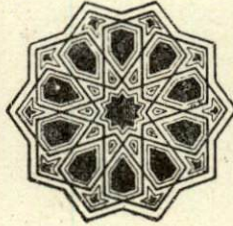

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt: XXXIV

*Bu dergide yayınlanan makalelerin her türlü sorumluluğu yazarlarına
aittir.*

İÇİNDEKİLER

Prof. Dr. İbrahim Agâh ÇUBUKÇU <i>Toplumsal Açıdan Dinî Araştırmalar</i>	1
Prof. Dr. Talât KOÇYİĞİT <i>Kasten İnsan Öldürmenin Dindeki Hükmü</i>	13
Prof. Dr. Hüseyin ATAY <i>Dinde Mantıklılık</i>	25
Prof. Dr. Beyza BİLGİN <i>Evrensel Karşılaşma Hıristiyanlar ve Müslümanlar Görüşüyorlar</i>	51
Doç. Dr. Münir KOŞTAŞ <i>Auguste Comte'un Din Sosyolojisi</i> ..	67
Yrd. Doç. Dr. Ruhi KALENDER <i>Türk Musikisi Makamlarında Geçki</i>	75
Doç. Dr. Ethem CEBECİOĞLU <i>Hoca Ahmet Yesevî</i>	87
Doç. Dr. Mustafa ERDEM <i>Hıristiyanlıktaki Vaftiz Anlayışı Üzerine Bir Araştırma</i>	133
Doç. Dr. Halis ALBAYRAK <i>Elmalı Muhammed Hamdi Yazır'ın Tefsir Anlayışı</i>	155
Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR <i>Müvelledün'un Endülüis Emevîleri Döneminde Kültürel Hayattaki Yeri</i>	175
Doç. Dr. İrfan AYCAN <i>Sakîf Kabilesi ve Tâif Şehrine İslâm Tarihi Açısından Bir Bakış</i>	209
Dr. Kamil ÇAKIN <i>Hadîs'in Kur'ân'a Arzı Meselesi</i>	237
Kitap Tanımı:	
Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU <i>Abdurrazzâk b. Hemmân es-San'ânî "Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîz" Tahkik edip Notlarla Neşreden, ed. Doktor Abdu'l-Mu'tî Emin Kal'aci, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1991, I-II</i>	263

- Dr. İbrahim SARIÇAM Doç. Dr. Münir Atalar, *Osmanlı Devletinde Surre-i Humâyûn ve Surre Alayları*, Sevinç Matbaası, Ankara 1991 (*Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İlmî Eserler* : 58) 271
- Dr. İbrahim SARIÇAM Doç. Dr. Sabri Hizmetli “İslâm Tarihi (Başlangıçtan İlk Dört Halife Devri Sonuna Kadar)”, A.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1991, VIII + 241 S. .. 275

KASDEN İNSAN ÖLDÜRMEİNİN DİNDEKİ HÜKMÜ

Prof. Dr. Talat KOÇYİĞİT

1. İnsanlık Dünyasında İlk Katil Olayı

Adem'den bu yana, insanlık dünyasını kana bulayan ve birçok insanın dünya yüzünden silinmesine, birçok ailenin de yıkılıp gitmesine sebep olan felaketlerin en büyüğü ve en acımasızı, hiç şüphesiz, bir insanın haksız yere öldürülmesi ve yaşama hakkının selbedilmesi, veya elinden alınmasıdır. İnsan, sahip olduğu akıl, duygu ve düşünce gibi özellikleriyle diğer canlılardan çok farklı yaratılmış ve kendisine bu özellikleri dolayısıyla yeryüzünün halifesi olma şeref ve yetkisi verilmiş üstün bir varlıktır. Buna rağmen o, zaman zaman bu yetkiyi başkalarına zarar verecek şekilde yanlış ve kötü yollarda kullanmaktan çekinmemiş, bunun neticesi olarak da, sahip olduğu insanlık şeref ve haysiyetinin ayaklar altına alınmış olmasından zerrece kaygı ve endişe duymamıştır. İlahi hikmetin bir tezahürü olarak tecelli eden bu insani vahşet, insan henüz yaratılmadan önce, Allahu Ta'ala'nın "Ben, yeryüzünde bir halife yaratacağım." sözüne karşı, "orayı ifsad edecek ve kanlar dökecek kimseler mi yaratacaksın?" (Bakara suresi, 30) diyen melekleri doğrularcasına arkası kesilmeksizin devam etmiş ve yeryüzünü kaplayan kara toprak, belki yağmurdan çok, kanla sulanıp kızıla boyanmıştır.

Kur'an-ı Kerim, Maide suresinin 27 nci ve müteakip ayetlerinde, ilk öldürme olayının Adem'in iki oğlu arasında cereyan ettiğini haber verir. Bu ayetlerde, Hazreti Peygambere yöneltilen bir hitap ile şöyle denilmiştir:

"(Ey Muhammed! Kitap ehline) Adem'in iki oğlu ile ilgili gerçek haberi oku : Hani her ikisi de bir kurban takdim etmişlerdi de, (bu kurban), birinden kabul edilmiş, diğerinden kabul edilmemişti. (Kurbanı kabul edilmeyen kardeş diğerine) şöyle demişti: Seni mutlaka öldüreceğim. Diğer ise : Allah, yalnız (kendisinden) korkanlardan kabul eder".

"Beni öldürmek için bana elini uzatsan, ben seni öldürmek için elimi sana uzatmam. Çünkü ben, alemlerin Rabbi Allah'tan korkarım".

“Ben dilerim ki, (seni öldürmüş olsam, bana yüklenecek olan) günahımı ve (beni öldürdüğün zaman kendi) günahımı yüklenmiş olarak gidesin ve cehennem ehlinde olasın. Zalimlerin cezası budur, demişti”.

“Diğer kardeş ise, nefsi, kardeşini öldürmek hususunda ona boyun eğdirmiş ve onu öldürmüş, böylece hüsrana uğrayanlardan olmuştur”.

Maide suresinden naklettığımız bu ayet-i kerimeler, insan oğulları arasındaki ilk kan dökme olayının, kıskançlığın sebep olduğu aşırı derecedeki kin ve düşmanlıktan kaynaklandığını gösterir. Adem'in iki oğlu, Allah'a birer kurban takdim etmişlerdir. Ne var ki Allah, bu iki kurbandan birini kabul etmiş, diğerini kabul etmemiştir. Bunun üzerine kurbanı kabul edilmeyen kardeş, kurbanı kabul edilen kardeşe büyük bir kıskançlık ateşi içinde yaklaşmış ve onu öldürmüştür.

Kur'an-ı Kerim, Adem'in bu iki oğlunun kimler olduğunu açıklamamış, isimlerini vermemiştir. Ashında bu, Kur'an-ı Kerim'in biliver metodlarından biridir. Zira o, okuyanların ibret almalarını ve doğru yolu bulmalarını sağlamak için, geçmiş peygamberlerle ve ümmetleriyle ilgili birçok kıssa nakletmiş, fakat bu kıssaların kahramanlarını veya kıssada sözü edilen kimselerin isimlerini ve yerlerini açıklamamış, buna gerek görmemiştir. Çünkü kıssalardan ibret alınması için şahısların bilinmesine gerek olmadığı gibi, şahısların zikredilmesi halinde, kıssalardan beklenen tesirin azaldığı ve hatta tamamen ortadan kalktığı da inkar edilemez. Keza zikredilen şahıslarla ilgili olarak aslı esası olmayan birçok hikayenin de uydurulup halk arasında yayıldığı bir gerçektir. Nitekim Kur'an-ı Kerim, isim zikretmeksizin *Adem'in iki oğlu ile ilgili* bu kıssayı *hak* olarak tavsif edip ehl-i kitaba okunmasını emrettiği halde, Tevrat'ta zikredilen iki isim, bu isimler etrafında birbirini tutmayan birçok hikayenin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Tefsir kitapları, israiliyattan alındığına şüphe bulunmayan bu hikayelerle doludur. Bu hikayelerden birkaçına işaret etmeden önce, kıssanın Tevrat'ta yer alan metnini görmekte fayda vardır. Tekvin sifrinde (4/ 1-8) şöyle denilmiştir:

“Ve Adem karısı Havva'yı bildi; ve gebe kalıp Kain'i doğurdu; ve Rabbin yardımıyla bir adam kazandım dedi. Ve yine kardeşi Habil'i doğurdu. Ve Habil koyun çobanı oldu. Fakat Kain çiftçi oldu. Ve Kain, günler geçtikten sonra, toprağın semeresinden Rabbe takdime (kurban) getirdi. Ve Habil, kendisi de sürünün ilk doğanlarından ve yağlarından getirdi. Ve Rab Habil'e ve onun takdimesine baktı; fakat Kain'e ve onun takdimesine bakmadı. Ve Kain çok öfkeleni ve çehresini astı. Ve Rab

Kain'e dedi : Niçin öfkelendin? Ve niçin çehreni astın? Eğer iyi davranırsan, günah kapıda pusuya yatmıştır; ve onun istediği sensin; fakat sen ona üstün ol. Ve Kain, kardeşi Habil'e söyledi. Ve vaki oldu ki, kırdı oldukları zaman, Kain, kardeşi Habil'e karşı kalktı, ve onu öldürdü".

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, Kur'an-ı Kerim, Adem'in iki oğlu ile ilgili bu kıssada isim zikretmemekle beraber, müfessirler, Tevrat'a istinaden, bu iki oğulun Habil ile Kabil olduklarını ittifaka yakın bir görüşle zikretmişler ve bununla ilgili çeşitli kıssalar nakletmişlerdir. Ancak bu kıssaların asıl kaynağının israiliyat olduğu ve kesin bir delile dayanmadığı anlaşılmaktadır.

Hikaye edildiğine göre, Adem'in her batında biri erkek, diğeri kız iki çocuğu dünyaya gelirdi. Bu dönemde insan neslinin sayıca az olması dolayısıyla, neslin çoğalması için kardeşlerin birbirleriyle evlenmekten başka çareleri yoktu. Ancak Adem, aynı batından dünyaya gelmiş kız ve erkeğin evlenmelerini yasaklamış, ayrı batınlardan dünyaya gelen çocukların evlenmelerini emretmişti. İki kardeş olan Habil ile Kabil'in de ayrı ayrı kendi batınlardan dünyaya gelmiş kızkardeşleri vardı ve karşılıklı birbirlerinin batınlardan olan kızlarla evlenmeleri gerekiyordu. Yani Habil, Kabil'in batından, Kabil de Habil'in batından olan kızla evlenecekti. Ne var ki Habil'in kızkardeşi çirkindi ve Kabil onunla değil, kendi batından güzel olan kızkardeşiyle evlenmek istiyordu. Adem, bu anlaşmazlığa bir çare bulmak maksadıyla iki kardeşin Allah'a birer kurban takdim etmelerini emretti. Kimin kurbanı kabul edilirse, o, Kabil'in güzel olan kızkardeşiyle evlenecekti. Neticede Kurbanlar takdim edildi. Habil'in kurbanı kabul olundu. Kabil'in kurbanı ise, kabul olunmadı. İşte bundan sonradır ki, kıskançlık ateşiyle yüreği yanıp tutuşan Kabil, kardeşi Habil'i öldürmeyi planladı ve ona, ayet-i kerimede de ifade edildiği gibi "seni mutlaka öldüreceğim" dedi ve öldürdü.

Tefsirlerde yer alan diğer haberlere göre, iki oğuldan biri çoban, diğeri çiftçi idi. Aralarında kurban takdimi kararlaştırıldığı zaman, çoban olan kardeş, sahip olduğu hayvanların en semiz ve en güzelini, çiftçi olan kardeş ise, hasad ettiği mahn en kötüsünü takdim etmişti. Rivayete göre Allah'a takdim olunan kurbanların Allah tarafından kabul edilmesi halinde, gökten bir ateş iner ve o kurbanı yakardı. Kabul edilmeyen kurban ise, ateş ona dokunmazdı. İki kardeş de, kurbanlarını takdim ettikleri zaman, gökten inen ateş, kurban edilen hayvanı yakmış, fakat diğerine dokunmamıştı. Bu da, kurbanlardan birinin kabul edildiğini, diğerinin kabul edilmediğini gösteriyordu. Bu ise, kurbanı kabul

edilmeyen kardeşin kalbinde, diğerine karşı, aşırı derecede kıskançlık duygularının belirmesine sebep olmuş, sonra da onu öldürmüştü.

2. Her Kaatilin Günahından Adem'in İlk Oğluna da Bir Hisse Vardır

Kur'an ayetlerinden anlaşıldığına göre, kurbanı kabul edilen ve bu yüzden de kardeşinin hased damarlarını kabartarak kin ve düşmanlığını kendi üzerine çeken diğer kardeş kendisini öldürmek isteyen kardeşine "*Sen, beni öldürmek için elini kaldırsan bile, ben seni öldürmek için elimi kaldırmam; çünkü ben Allah'tan korkarım.*" diyerek haksız yere adam öldürmenin büyük vebaline işaret ettikten ve kardeşine en güzel bir takva örneği göstererek onu bu büyük vebalden kurtarmak için vaz ve nasihatta bulunduktan sonra, kardeşinin yine de bu işten vazgeçmemesi ve bir fırsatını bulup kendisini öldürmesi halinde, Allah'tan korkmaz zalim bir insan olarak yükleneceği büyük vebali ona hatırlatmış ve şöyle demiştir: "*Ben dilerim ki, (seni öldürmüş olsam, bana yüklenecek olan) günahımı ve (beni öldürdüğün zaman yükleneceğin kendi) günahını yüklenmiş olarak gidesin ve cehennem ehlinde olasın. Zalimlerin cezası budur*".

Kurbanı kabul edilen ve diğeri tarafından öldürülmek istenen kardeşin bu sözleri, mazlumun ahrete intikal etmiş zalim üzerindeki hakkının, hesap günü zalimden alınıp mazluma verileceğine delalet eder. Zira mazlumun zalim üzerindeki hakkı kul hakkıdır ve kul, bu hakkı bağışlamadıkça Allah onu bağışlamaz.

Başta rafta zikrettiğimiz ayet mealinde de görüldüğü gibi, Adem'in iki oğlundan birinin Allah'a takdim ettiği kurbanın kabul edilmemesinin yol açtığı aşırı derecedeki kıskançlık sebebiyle kurbanı kabul edilen kardeşini öldürmek istemesi, kardeşinin ise, onu bundan vazgeçirmek için Allah korkusuyla onu uyarmasına rağmen, onu yine de öldürmesi, kaatil üzerinde maktule ait bir hakkın doğmasına sebep olmuştur ki, bu hakkın, Hesap Günü ondan mutlaka alınması gerekir. Bu hakkın alınması ise, mazlumun günahlarının zalime yüklenmesiyle gerçekleşir. Hatta Adem'in bu zalim oğluna yüklenecek başka günahların da bulunduğu Hazreti Peygamberin bir hadisinden öğreniyoruz. Buhari (*Sahih*, IV. 104) ve Muslim (*Sahih*, III. 1304)'in, ayrıca Ebu Davud dışındaki diğer *Sunen* sahiplerinin naklettikleri bu hadise göre, Adem'in ilk oğlu, haksız yere insan öldürmeyi yeryüzünde ilk defa başlatmış olması dolayısıyla, kendisinden sonra, kıyamete kadar insan öldüren ve öldürecek olan her kaatilin günahından bir hisse de onun üzerine yazılır. Hazreti Peygamber bu hadisinde şöyle buyurmuştur: "*Mazlum*

olarak öldürülen hiçbir nefis yoktur ki, onun kanını dökenin günahından Adem'in ilk oğluna da bir hisse ayrılmamış olsun. Çünkü öldürmeyi ilk başlatıp adet olmasına yol açan odur". Bu hadis, Hazreti Peygamberin, Muslim (Sahih, VI, 2059), Ahmed İbn Hanbel (Musned, IV. 357, 359, 360, 361) ve diğer Sunen sahiplerinin naklettikleri "İslam'da kim ilk defa güzel bir adet ortaya korsa, onun sevabı ve onunla amel edenlerin sevabı, onların sevabından hiçbir şey eksilmeksizin o kimsenin üzerine olur. Her kim de, ilk olarak kötü bir adet ortaya korsa, onun günahı ve daha sonra onunla amel edenlerin günahı, onların günahlarından hiçbir şey eksilmeksizin o kimsenin üzerine olur." hadisiyle aynı manaya sahiptir.

İşte, açıklamaya çalıştığımız bu mana içerisinde, kardeşi tarafından öldürülmek istenen diğer kardeş, onun kendisini öldürmesi halinde, hem irtikab etmiş olacağı ağır suçun günahını, hem de kendisini öldürme fiiline tahrik ve teşvik etmiş olması dolayısıyla, onu öldürmesi halinde gireceği kendi büyük günahını yüklenmiş olarak Allah'ın huzuruna çıkmasını ve yüklendiği bu günahlarla cehennem ehlinde olmasını dilemiştir. Zira zalim olanların akıbeti budur.

3. Adem'in İki Oğlu Kıssası ve Yahudiler

Adem'in iki oğlu hakkındaki gerçek haberin ehl-i kitaba ve özellikle yahudilere okunup hatırlatılmasıyla ilgili baştafta zikrettiğimiz Hazreti Peygambere yöneltilen ilahi emrin gayesi, aynı kıskançlık duyguları içinde İslam'a ve Hazreti Peygambere kötülük etme peşinde koşan yahudilerin ibret almalarını ve kötülükten el çekmelerini sağlamaktı. Zira onların, Hazreti Peygambere ve Kur'an-ı Kerim'e iman ederek kendi dinlerinin de esasını teşkil eden İslam'a yönelmeye ve böylece Allah'a olan sözlerinde durmaya davet olunmalarına rağmen, içlerini dolduran hased yüzünden bu davete icabet etmemeleri ve hatta hasedin sebep olduğu kin ve düşmanlıkla Hazreti Peygambere öldürmeye bile kalkışmaları, Allah'ın bu sevgili Peygambere için son derece büyük üzüntü kaynağı oluyordu. Bu sebepledir ki Allahu Ta'ala, hem Peygamberini teselli etmek, hem de yahudilerin zulüm, kıskançlık ve küfür yönünden tıynetlerini açıkça ortaya koymak için, daha önceki ayetlerinde, kendilerini Mısır'daki esaret hayatından kurtaran ve onlara hak yolu gösteren kendi peygamberleri Musa'ya bile onların nasıl karşı gelerek çirkin karakterlerini gösterdiklerini bildirmiş, sonra da Adem'in iki oğluna ait bir kıssayı, daha doğrusu, hased ve kıskançlığın sebep olduğu acı akıbeti, ibret almaları için onların gözleri önüne sermiştir. Hatta daha sonraki bir ayetinde, onlara şunu da hatırlat-

mıştır ki, sadece Musa'ya karşı koymaları değil, fakat kendilerine gönderilen diğer peygamberlerin bir kısmını inkar etmeleri, bir kısmını da öldürmeleri ve yeryüzünde fesad çıkarmaları sebebiyle üzerlerine en ağır ceza yazılmıştır. Maide suresinin 32 nci ayetinde şöyle denilmiştir:

“Bu yüzdendir ki, İsrail oğullarına, sebepsiz yere adam öldürmenin, yahut yeryüzünde fesad çıkarmanın karşılığı olmaksızın, kim bir kimseyi öldürürse, onun, insanları topluca öldürmüş olacağı, kim de bir kimseye hayat hakkı tanırorsa, onun, insanlara topluca hayat vermiş olacağı (hükümünü) yazmıştık. Peygamberlerimiz, onlara (bu hususta) apaçık deliller de getirmişlerdir. Buna rağmen onların çoğu, bundan sonra da, yeryüzünde (kötülük çıkarmak hususunda) müsriflik ettiler”.

4. Haksız Yere Adam Öldürmenin Dünyevi Cezası: Kısas

Bir insan, ancak haklı bir sebebe istinaden öldürülebilir ve onun öldürülmesi de, hem onun işlemiş olduğu bir cürmün karşılığıdır; yani yaptığı işin cezasıdır; hem de aynı fiili işlemeye meyli veya isteği olanlara ibret olması ve onu işlemekten caydırıp vazgeçirmesi içindir. Bunun dışında, karşılığı olmaksızın, veya belli bir sebebe istinad etmeksizin herhangi bir insanın öldürülmesi en büyük zulümdür; cinayettir. Bir insan hakkında ölüm hükmünün verilmesi, sonra da bu hükmün infaz edilerek o kimsenin öldürülmesi için var olması gereken haklı sebeplerin başında kısas gelir. Kısas, haksız yere öldürülmüş bir insana karşılık, onu öldüren kimsenin de aynı şekilde öldürülmesi ve kaatil ile maktul arasındaki eşitliğin sağlanmasıdır. Eğer kaatil öldürülmez ve adalet sağlanmazsa, hem maktule zulmedilmiş olur, hem de zalim, zulmünün karşılığını görmemiş olur. Bu sebeptendir ki Allahu Ta'ala, bir taraftan haksız ve karşılıksız adam öldürmeyi haram kılıp bütün insanları bundan menederken, bir taraftan da, haksız adam öldürenin kısas ile öldürülmesini ceza olmak üzere emretmiştir. Nitekim Bakara suresinin 178 inci ayetinde *“Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas yazıldı (farz kılındı): Hürre karşılık hür, köleye karşılık köle, kadına karşılık kadın...”* buyurulmuş, bunu takip eden ayette ise, kısasın lüzumu belirtilerek *“kısasta sizin için hayat vardır, ey akıl sahipleri. Ta ki sakinasınız.”* denilmiştir.

Gerek peygamberlerini haksız yere öldürmeleri ve gerekse yeryüzünde fesad çıkarmaları yüzünden haklarında ilk defa kısas hükmünün yazıldığı, başka bir ifadeyle, kendilerine kısasın farz kılındığı kavmin yahudiler olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Allahu Ta'ala, Maide suresinin 45 inci ayetinde bu hususa işaret ederek şöyle buyurmuştur:

“Biz, Tevrat'ta, onlara cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş (olmak üzere kısası) farz kılmiştık. Keza (mümkün olduğu takdirde) yaralara karşı da kısas vardır”.

Bu ayet-i kerimede, cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak ve dişe diş olmak üzere yahudilere farz kılındığı bildirilen kısas, şüphesiz, dünyaya taalluk eden cezalardır ve bu fiillerden herhangi birini haksız yere işleyen kimsenin, işlediği fiilin misliyle cezalandırılmasından ibarettir. Buna rağmen daha önce zikrettiğimiz Maide suretinin 32 nci ayeti, bir kaatilin kısas ile cezalandırılması halinde bile işlediği cürmün vebalinden kurtulamıyacağını göstermektedir. Bu ayette, haksız yere adam öldürmenin ve yeryüzünde fesad çıkarmanın büyük vebali açıklanmış ve bu vebalin, haksız yere adam öldüren kimse için, bütün insanları öldürmekle eşdeğerde olduğu bildirilmiştir. Bu hükmün nazari olan ve sözde kalan bir hüküm olmadığı da, *ketebna ala Beni İsrail* (İsrail oğullarına yazdık; farz kıldık) denilerek açık ve kesin bir şekilde ifade edilmesinden anlaşılır. Buna göre kim sebepsiz yere bir insanı öldürürse, yani haksız yere adam öldürmenin, yahut yeryüzünde fesad çıkarmanın karşılığı olmaksızın bir insanın canına kıyar ve onun yaşama hakkını selbederse, bu suç, Allah katında, bütün insanları öldürerek işlediği suç gibidir ve onun ayarındadır. Zira haksız yere öldürülen bir kişi ile, o kişinin temsil ettiği diğer bütün insanlar arasında hiçbir fark yoktur. Bir kişiyi öldürürken hak gözetmeyen kimsenin, diğer insanları öldürürken hakkı gözetmesi, elbette olacak şey değildir. Bunun en açık delili de, ayet-i kerimede gelen müteakip ibarelerdir. Bu ibarelerde, öldürme fiilinin tamamıyla zıddı olan bir fiil zikredilmiş ve bir insana hayat kazandıran kimsenin, bütün insanlara hayat kazandırmış gibi olacağı beyan edilmiştir. Zira bir insana hayat kazandırırken, o kimsenin sahip olduğu duygu, diğer insanlar karşısında da aynıdır ve bu duyguyu insan sevgisi olarak değerlendirmekte elbette hiçbir mahzur yoktur. Binaanaleyh ayet-i kerime bu yönden ele alınacak olursa, onda, insanlar arasındaki birlik ve beraberliğin korunması için ferdleri gerekli olan fiil ve davranışlara yönelten bir irşadın varlığını görmemek asla mümkün değildir. Zira cüz'i de olsa, bir kimsenin hakkını gözetmenin, bütün insanların hakkını gözetmek, yahut bunun aksine, cüz'i de olsa, bir kimseye zarar vermenin, bütün insanlara zarar vermek manasına geldiği gözönünde bulundurulursa, ayet-i kerimede bu irşadın büyüklüğü kolayca anlaşılır. Kur'an-ı Kerim, işte bu çeşit ayetleri ve bu ayetlerdeki çeşitli irşadlarıyla her yönden mükemmel ferdler ve dolayısıyla üstün cemiyetler yetiştirmeyi gaye edinmiş eşsiz bir kitaptır. Bunu hiç kimse inkar edemez.

İsrail oğullarına gönderilen bütün peygamberler, Allah'ın üzerlerine faz kıldığı bu gibi konularda onları uyarmak ve doğru yola irşad etmek için apaçık deliller de getirmiş oldukları halde, onların çoğu bunlardan ibret almamış, aksine, aralarında peygamberler de dahil olmak üzere gerek adam öldürmek, gerekse yeryüzünde fesad çıkarmak hususunda aşırı gitmekten çekinmemişlerdir. Bu yüzdendir ki onlar, dünya ve ahirette Allah'ın lanetine uğramışlar ve bu lanetin tabii bir neticesi olarak da dünyada zelil ve makbur, ahirette de ebedi cehennem azabına mahkum olmaya hak kazanmışlardır.

5 . Haksız Yere Adam Öldürmenin Uhrevi Cezası: Ebedi Cehennem Azabı

Haksız yere adam öldürmenin cezası olarak gerek yahudilere farz kılınan kısas ve gerekse Kur'an-ı Kerim'de yer alan kısas ile ilgili hükümler, şüphesiz, bu cürmü işleyen kimselerin dünyada hak ettikleri cezalara müteallıktır ve bu cezaların infazı halinde, kaatil ile maktul arasındaki dünyevi adalet sağlanmış olur. Ancak şunu da unutmamak gerekir ki, işlenen bu suçun ahirete taalluk eden bir yönü daha vardır ve bu da, öldürme fiilinin büyüklüğünü belirterek onu kullarına haram kılan Allah ile kulları arasındaki hak ve vecibelerle ilgilidir. Buna göre, haksız yere cana kıyan birisi, ceza olmak üzere kısas ile öldürüldüğünde, bu ceza, canına kıydığı insana karşı işlediği suçun karşılığı olsa bile, ahirete giderken, adam öldürmekten delayı yüklediği günahın kefareti olamaz. Başka bir ifadeyle, işlediği suça karşılık onun da öldürülmüş olması, ahirette günahının silinmesine kafi gelmez. Daha önce zikrettiğimiz Maide suresinin "*Bu yüzdendir ki İsrail oğullarına, sebepsiz yere adam öldürmenin, yahut yeryüzünde fesad çıkarmanın karşılığı olmaksızın, kim bir kimseyi öldürürse, onun, insanları topluca öldürmüş olacağı . . . (hükmünü) yazmıştık.*" mealindeki 32 nci ayeti buna açık bir şekilde delalet eder. Zira bütün insanları topluca öldüren bir kimseden bedel olarak alınan tek bir canın, yapılan işi adaletli bir şekilde karşılaması elbette mümkün değildir. İşte bu sebeptendir ki Allahu Ta'ala, Nisa suresinin 92 nci ayetinde, bir mü'minin bir mü'mini hata dışı öldürmesinin hiç olmaması gereken bir iş, yahutta aklın olmasını hiçbir surette tecviz etmiyeceği çok büyük bir cürüm olduğuna delalet edecek bir ifade veya üslub ile "*bir mü'minin bir mü'mini hata dışı öldürmesi asla olmaz.*" buyurmuştur. Bu ifadeden anlaşılan odur ki, mü'min sıfatlarına sahip olan bir kimse, sebep ne olursa olsun, başka bir mü'mini hata dışı ve kasıtlı olarak öldüremez. Çünkü o kimsenin

sahip olduğu iman ile, işlemiş olduğu büyük cürmün onda birleşmesi ve mü'min olduğu halde katil cürmünü işlemesi hiçbir surette mümkün değildir. Kısaca ifade etmek gerekirse, bir mü'mini haksız yere öldüren kimse, ancak kafirdir. Nitekim Allahu Ta'ala, biraz önce işaret ettiğimiz "bir mü'minin bir mü'mini hata dışı öldüremeyeceğini" beyan buyurduğu ayetinde, hata ile vukubulan öldürme olaylarında, ölüme sebebiyet veren kişinin ödemekle yükümlü olduğu köle azadı ve diyet gibi cezaları açıkladıktan ve bu gibileri için kendilerini gûnahtan arındıracak tövbe kapısını da açık bıraktıktan sonra, bunu takip eden ayetinde, bir mü'mini kasıtlı olarak ve haksız yere öldüren ve onun en tabii hakkı olan yaşama hakkını selbeden kimse hakkındaki hükmünü açık ve kesin bir ifadeyle bildirmiş ve şöyle buyurmuştur:

"Her kim, bir mü'mini kasden öldürürse, cezası, içinde daimi kalacağı cehennemdir. Allah, ona gazab etmiş, onu lanetlemiş ve onun için büyük bir azab hazırlamıştır".

Tövbe kapısı da kapatılmış olduğu halde, Allah'ın gazabına ve lanetine uğramış olarak ebediyen cehennemde kalmak ve kendileri için hazırlanmış olan büyük azabı görmek, hiç şüphesiz kafirlere has bir cezadır. Bununla beraber zikrettiğimiz bu ayet-i kerime, aynı akıbetin, haksız yere bir insanın canına kıyarak onun yaşama hakkını selbeden, yani bu hakkı onun elinden alan kaatil için de hazırlandığını gösterir ki, bu da, kaatil ile kafir arasında hiçbir farkın bulunmadığına delalet eder. Nitekim Hazreti Peygamber de, Ahmed İbn Hanbel (*Musned*, IV. 99) ve Nesa'i (*Sunen*, VII. 81) tarafından nakledilen bir hadisinde "mümkündür ki Allah, bütün günahları bağışlar; yalnız kafir olarak ölen adamlar bir mü'mini kasden öldüren adamın günahları müstesna: (onları asla bağışlamaz)" buyurarak kaatil ile kafir arasında herhangi bir ayırım yapmaksızın her ikisini de cehennemde ebediyen kalacak günahkarlar arasında göstermiştir.

Başta İbn Abbas olmak üzere seleften bir gurup, gerek Kur'an-ı Kerim'deki bazı ayetlere ve gerekse Hazreti Peygamberden rivayet edilen sahib hadislere dayanarak, bir mü'mini haksız yere öldüren kimsenin tövbesinin hiçbir surette kabul edilmeyeceği görüşünü benimsemişlerdir. Bunlara göre bir müşrik veya bir kafir, şirkinden ve küfüründen tövbe ederse, onun tövbesi kabul edilir. Çünkü müşrik veya kafir, küfür halinde iken işlediği bütün günahları haram kılan bu şeriata inanmıyordu. Bu sebeple, işlediği bu fiillerde bir bakıma mazur sayılabilirdi. Fakat Peygambere ve Peygamberin tebliğ ettiği Din'e inanmaya başlayınca, üzerinde bulunduğu yolun küfür ve dalalet olduğunu anla-

miş ve tövbe ederek bu yoldan ayrılp hak yola girmişdir. Artık bunlardan sonraki bütün amelleri, girdiği bu yolun gereklerine ve Allah'ın rızasına uygun salih ameller olmak zorundadır. Ve böyle olduğu zaman da, o mü'minin iman etmezden önceki bütün kötü amelleri bağışlanır ve hiç günah işlememiş bir kimse gibi olur.

Allah'a, Peygamberine ve Kitabına inanan, haramın, helalin, emir ve nehyin ne olduğunu ve dolayısıyla bir mü'min öldürmenin hurmetini bilen, yahut bilmesi gereken bir kimsenin durumu, yukarıdakinden farklıdır. Eğer böyle bir kimse, Allahu Ta'ala'nın, bir insan öldüren kimsenin bütün insanları öldürmüş gibi olacağı hususundaki açık ve kesin hükmüne, keza yine böyle bir kimsenin ebediyen ceennemde kalacağına dair apaçık beyanına rağmen ve bütün bunları bile bile, yine de kasden bir adam öldürürse, artık onun için bir mazeret bulmak mümkün değildir. İşte bu sebeptendir ki, onun işlemiş olduğu bu büyük ve ağır cürümden tövbe etmesi Allah'ında makbul sayılmaz; ayet-i kerimeye göre cezası ebedi ceennemdir.

Bazıları ise, kasden adam öldüren kimsenin, yine de mü'min olduğunu gözönünde bulundurarak, ceennemde ebedilik manasına gelen *hulud* kelimesini, uzun süre ceennemde kaldıktan sonra oradan çıkış manasında te'vil etmişlerdir. Bu manaya göre, *hulud* denilen sürenin bir sonu vardır ve bu süre sona erince, kaatil mü'min, tövbesinin Allah tarafından kabul edilmesi halinde ceennemden çıkacaktır. Ancak ibareleri açık ve kesin olan ayet-i kerimenin bu manada te'vilinin, başka ayetlerde başka te'villere de yol açacağını unutmamak gerekir. Nitekim kafirlerin ceennemde kalış süreleri de edebiliğe delalet etmek üzere *hulud* kelimesiyle ifade edilmiş ve hiçbir zaman sonu gelecek bir süre manasında anlaşılmamıştır. Aksi halde böyle bir te'vil ile kafirlerin de bir gün ceennemden çıkacakları ileri sürülürdü ki, hiçbir İslam aliminden böyle bir görüş ortaya atılmamıştır. Kur'an-ı kerimin pek çok yerinde sık sık tekrar edilen ve kafirlerin ilelebed ceennemde kalacaklarına delalet eden bu kelimeyi, yalnız Nisa suresinin kaatillerle ilgili 93 üncü ayetindeki manasından saptırarak tevil etmek ve ona farklı bir mana vermek, keyfi bir davranış olur; Kur'an'ın ve sahih sünnetin delaletine de aykırı düşer. Daha önce de zikrettiğimiz bir hadis, ayet-i kerimenin gerçek manasını açık bir şekilde teyid eder. Hazreti Peygamber bu hadisinde şöyle buyurmuştur: "Mümkündür ki Allah, bütün günahları bağışlar; yalnız kafir olarak ölen adamla bir mü'mini kasden öldüren adamın günahı müstesna; (onları asla bağışlamaz)". Günahların hiç bağışlanmaması, şüphesiz, günah sahiplerinin

ilelebed günahlarının cezasını çekeceklerine delalet eder; bu ise, ebediyyen cehennemde kalmayı gerektirir. Buharı (*Sahih*, V. 182) tarafından nakledilen bir haber de, ayet-i kerimenin bu manasını teyid eder. İbn Abbas'tan gelen bu habere göre, "kim bir mü'mini kasden öldürürse, cezası ilelebed cehennemdir." mealindeki bu ayet, (kaatiller hakkında) nazil olan en son ayettir ve başka hiçbir ayet onu neshetmemiştir.

Bazı kimselerin, "Muhakkak ki Allah, kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındaki günahları ise, dilediği kimse için bağışlar." mealinde gelen Nisa suresinin 48 ve 116 ncı ayetlerine ve Hazreti Peygamberden nakledilen "kalbinde zerre miktarı iman olan herkesin, cezasını çektikten sonra, cehennemden çıkartılacakları" manasında nakledilen hadislere dayanarak, kasden adam öldüren kimselerin de, Allah dilediği takdirde bağışlanacaklarını ve cehennemden çıkartılacaklarını ileri sürdükleri görülmektedir. Ne var ki, müfessirlerin de belirttikleri gibi, Nisa suresinin şirk dışındaki günahların bağışlanmasıyla ilgili 48 inci ayeti, kaatil hakkında hüküm getiren 93 üncü ayetinden altı ay kadar önce nazil olmuştur ve bilinen bir gerçektir ki, ilk nazil olan ayet, sonradan nazil olan ayeti değil, fakat sonradan nazil olan ayet ilk nazil olan ayeti beyan veya tahsis eder. Buna göre, kaatilin hükmünü beyan eden ayet, müşrikler hakkında nazil olan ayeti tahsis etmiş ve ona şu manayı kazandırmıştır: Allah, şirk dışındaki günahları dilediği kimse için bağışlar. Fakat O'nun, şirkle birlikte bağışlamıyacağı bir günah daha vardır; o da, kasden adam öldürmektir.

Şunu da unutmamak gerekir ki, Allahu Ta'ala, şirk, küfür ve kasden adam öldürmek gibi cezası daimi cehennem olan büyük günahları hiçbir surette bağışlamıyacağını, bu günahların ne olduğunu açık bir şekilde belirterek açıklamıştır. Binaaneleyh bu görüşlerin iptali söz konusu olduğu zaman da, "Allah, dilerse bütün günahları bağışlar." şeklinde genel anlamda gelen bir ifadeye değil, fakat "Allah dilerse kasden adam öldüren kimseyi de bağışlar." şeklinde gelecek açık ve kesin bir nassa ihtiyaç vardır. Oysa ne Kur'an-ı Kerim'de ve ne de Hazreti Peygamberden nakledilen sahih hadisler arasında böyle bir nass mevcut değildir. Dolayısıyla kasden adam öldürmek ve onun en tabii hakkı olan yaşama hakkını selbetmek günahı hiç bağışlanmayacak fiillerdendir.